

- Lamanauskas V., Braziulis R., Rimavičius R. (sudaryt). (2007). *Gamtosauginių mokyklų programos tikslų integracija į mokymosi procesą*. Kaunas: UAB „Spaudos praktika“.
- Lietuvos raudonoji knyga (2007). Kaunas: Lututė.
- Navasaitis A. (2007). *Miško žvėrys*. Kaunas: Lututė.
- Skurdenienė I., Ribikauskas V., Bakutis B. (2007). *Ekologinio ūkio privalumai gyvulininkystėje*. Kaunas: Lututė.
- Šalkauskienė I. (2005). *Miškas ir mes*. Vilnius: VĮ „Žaliosios girios“.
- Zapasnikienė B. (2003). *Mėsinės avys*. LVA Gyvulininkystės institutas.

Summary

KNOW AND SAVE THE ANIMAL KINGDOM

Lida Vilčinskaitė

Kedainiai Youth School, Lithuania

Kedainiai Jaunimas Basic School takes part in the Ecology Schools Programme organized by the International Environmental Protection Fund.

A great variety of ecological events are held in our school. This year most of the events were dedicated for knowledge of the endangered species of animals and the possibilities to protect them.

In cooperation with the Academy of Lithuania's Veterinary Medicine Cattle – breeding Institute pupils get much acquainted with the factory form breeds of birds and livestock and their preservation. The members of the Ecologists' Club participated in the event for the Worldwide Day for Animal Protection „Funny Regale of Animals“ in Kedainiai Naturalists' House. Pupils visited the Pasiliai Aurochs' Reserve in Krekenava Regional park. Pupils took part in the educational lesson „The Lithuania's Red Book Protected Animals“.

Key words: ecological events, endangered species of animals, regional park, educational lesson.

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ GALIMYBĖS IR INICIATYVOS, PAŽĪSTANT IR SAUGANT GAMTĄ

Zinaida Žvinklienė

Pakruojo vaikų lopšelis-darželis „Vyturėlis“

E. paštas vyturelis@takas.lt

Įvadas

Pakruojo vaikų lopšelio-darželio „Vyturėlis“ bendruomenė vykdo aplinkosauginę veiklą ir yra sukaupusi patirties, kuria noriai dalijasi su kolegomis, bendraminčiais. Manau, kad ši patirtis paskatins ugdyti iniciatyvius mažuosius gamtos bičiulius, kurie, įvertinę savo galimybes, gali veikti aplinkosaugos problemų sprendimą artimiausioje aplinkoje bei už jos ribų.

Ikimokyklinio amžiaus vaikas yra imlus įspūdžiams, spalvoms, gamtos vaizdams ir garsams. Jį viskas domina, stebina, užvaldo. Šis laikas ypač kūrybingas.

Vaikui reikia šiltų jausmų, gražių vaizdų. Vaikas nesigėdi savo jausmų, juos atskleidžia žaidimų metu, meninėje veikloje, bendraudamas. Meilė gamtai išugdoma per pažinimą ir asmeninę patirtį. Juk gerbiame ir saugome tai, ką pažįstame ir mylime.

Įkimokyklinės įstaigos privalo padėti vaikams formuoti atsakomybės už gamtą jausmą, įgyti patyrimą ir pagrindines žinias apie save ir kitus, apie santykius su augalais ir gyvūnais, apie orą ir aplinką, gamtos reiškinius. Norint formuoti aplinkosauginį ugdymą, reikalingos atitinkamos sąlygos, priemonės, kad vaikai galėtų stebėti, ilsėtis, tyrinėti, tvarkyti, puoselėti ir saugoti.

Kasdienėje veikloje mes vadovaujamės gamtos bičiulių priesakais: džiaugtis gyvenimu, mokytis visur pajusti grožį, būti gamtos sargu, nesitaikstyti su blogiu, mylėti kiekvieną gyvą sutvėrimą, apmąstyti ir vertinti savo gerus ir blogus darbus.

Kartu su vaikais ir jų tėveliais, kurdami artimiausią savo aplinką, stengiamės, kad ji būtų švari ir saugi, kad pakaktų erdvės judėjimui, įvairiai vaikų veiklai.

Lopšelio grupėse didesnę dėmesį skiriame vaikų higieninių įgūdžių, saugumo jausmo ugdymui, supažindinimui su nauja aplinka. Vyresnius vaikus skatiname suvokti žmogaus ir gamtos ryšį, įgyti daugiau žinių apie aplinką, išsiaiškinti savo galimybes saugant gamtą.

Vykdydami ikimokyklinio aplinkosauginio ugdymo programą, pastebėjome, kad vaikai ne visai suvokia žmogaus ir gamtos ryšį. Mažieji nori daugiau sužinoti apie savo aplinką, išsiaiškinti galimybes saugoti gamtą, aktyviai ją tyrinėjant. Vaikai patiria didelį džiaugsmą, kai prie jų atliekamų darbų gamtos labai prisideda ir suaugusieji.

Siekdami įgyvendinti šias galimybes, keliame konkrečius **tikslus**:

1. Skatinti įstaigos bendruomenę suvokti savo galimybes, veikiant artimiausios aplinkos švarą ir tvarką.

2. Perduoti visuomenei nuo mažens formuojamas palankaus aplinkai elgesio nuostatas.

3. Sudaryti sąlygas ikimokyklinio amžiaus vaikų aplinkosaugos vertybinėms orientacijoms formuoti per praktinę veiklą.

Vienas iš svarbiausių aplinkosaugos programos uždavinių – **supažindinti vaikus su artimiausia aplinka, įvertinti jos švarą ir tvarką.**

Aplinkai pažinti ir tyrinėti naudojame aktyviuosius gamtos tyrinėjimo metodus. Vaikai patys ieško atsakymų į jiems iškilusius klausimus.

Aktyvieji gamtos tyrinėjimo metodai

Pojūčiai	Metodas	Vaikų veiksenos
1. Klausia	„Išgirsks!“	Klausosi gyvosios ir negyvosios gamtos garsų, muzikos, grožinės literatūros kūrinėlių.
2. Regėjimas	„Pamatyk!“	Stebi aplinkoje vykstančius procesus, gamtos pasikeitimus, spalvas įvairių metų laiku. Vizualiai įvertina aplinkos daiktų ypatybes: dydį, spalvą, formą.
3. Uoslė	„Užuosk!“	Atpažįsta daiktus pagal jų kvapą, skiria malonius ir nemalonus kvapus.
4. Lytėjimas	„Paliesk!“	Stebėdamas liečia daiktus: įvertina jų dydį, paviršiaus ypatumus, analizuoja, iš kokių dalių susideda.
5. Skonis	„Paragauk!“	Ragauja valgomus daiktus, nustato jų skonį: rūgštus, saldus, kartus.

Artimiausiai aplinkai stebėti ir analizuoti, naudojant aktyvius tyrinėjimo metodus, turime savo „**Žaliąjį taką**“. Jį sudaro žaliosios stotelės. Lankydamiesi jose, išnaudojame visas gamtos teikiamas galimybes.

Aplinkosauginio ugdymo galimybės „Žaliajame take“

Žaliosios stotelės	Aplinkosauginio ugdymo galimybės
1. Įstaigos aplinka	Augalų ir gyvūnų stebėjimas įvairiu metų laiku, žaidimai, sportas, bandymai, tyrinėjimai, aplinkos švarinimas ir gražinimas, šventės, plenerai ir kt.
2. Sveikatingumo parkelis	Kūno judesių lavinimas, gamtos stebėjimai, poilsis, negatyvių (pozityvių) ekologinių reiškinių įvertinimas, akcijos ir kt.
3. Miesto Vienybės aikštė	Susitikimai su miesto visuomene, bendraminčiais, tradicinės šventės (Žemės diena, aplinkosaugos diena, miesto šventė) ir akcijos („Išvalykime pasaulį!“, „Europos judrioji savaitė“ ir kt.).
4. Miesto stadionas	Varžybos, lenktynės, futbolas, kvadratas, judrieji žaidimai ir kt.
5. Barono fon Roppo dvaras	Gamtos įvairovės stebėjimai, analizavimas, pokalbiai apie senovę, liaudies papročius, grožėjimasis rūmais, jų architektūra, meninė veikla, žaidimai ir pan.
6. Kruojos paupys	Augmenijos ir gyvūnijos stebėjimas, bandymai, tyrinėjimai, vandens taršos įvertinimas.

Tyrinėjimai ir bandymai

Pažindami gamtą, vaikai yra aktyvūs tyrinėtojai. Žaisdami, tyrinėdami jie atranda ir sužino, kad gyvybei egzistuoti būtinas oras, vanduo, saulės šviesa ir šiluma.

Bandymų su vandeniu metu vaikai tyrinėjo įvairius vandens mėginius: vandentiekio, balutės, geriamojo vandens. Ištyrę mėginius pro mikroskopą, vaikai padarė išvadą, kad švariausias yra geriamasis vanduo iš parduotuvės. Savo stebėjimų rezultatus pavaizdavo piešinėliuose.

Bandymų su augalais metu vaikai stebėjo ir suvokė, kad augalai siurbia vandenį stiebu, šaknimis, kvėpuoja lapais. Augalai šviesoje auga gerai, o tamsoje nyksta. Savo gamtamokslinius bandymus mes užrašome į knygą, kartu įdedame piešinėlius, fotonuotraukas.

Ugdydami vaikų higieninius įgūdžius, raginame juos plauti rankas. Vaikams kilo klausimas, kodėl reikia tai daryti. Pažvelgę pro mikroskopą, vaikai įsitikino, kad išoriškai švarios rankos ne tokios jau ir švarios. Panagėse matyti juoduliukai, kurie kelia grėsmę sveikatai, patekę į organizmą. Vaikai suprato, kad tik gerai su muilu nuplautos rankos tampa švaresnės.

Aplinkosauginių žinių integravimas į įvairią vaikų veiklą

Idėjų iš gamtos semiamės meninei veiklai, matematiniams vaizdiniais suvokti, gimtajai kalbai ugdyti. Daug džiaugsmo patiriame žaisdami, sportuodami gamtoje, nes tai padeda mums stiprinti sveikatą. Būdami aktyvūs bendruomenėje, vaikai lengvai prisitaiko prie naujos aplinkos, moka bendrauti su suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Lietuvių liaudies tautosaka padeda vaikams suvokti gamtą kaip gyvą sutvėrimą, kuriam reikalinga mūsų meilė ir pagarba.

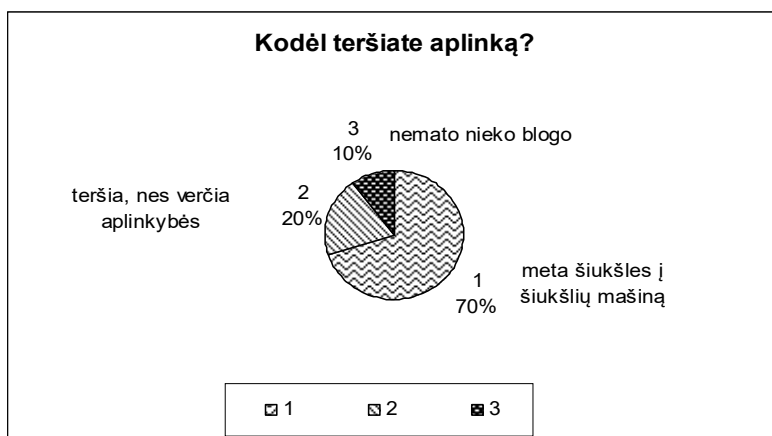
Visuomenės skatinimas dalyvauti aplinkosauginėje veikloje

Mano, kaip aplinkosauginio ugdymo entuziastės ir didelės gamtos mylėtojos, patyrimo kelias prasidėjo nuo bendruomenės skatinimo dalyvauti ne tik tvarkant ir gražinant savo įstaigos aplinką, bet ir už jos ribų. Dalyvaudami kasmetinėse akcijose „Išvalykime pasaulį“, pastebėjome, kad daug netvarkos yra aplinkinėse gatvėse, kurių pakraščiuose kaupiamos šiukšlių maišų krūvos. Tuo metu dar nebuvo pastatyti šiukšlių surinkimo konteineriai. Pasivaikščiojimų metu vaikai pastebėjo, kad sukrautus šiukšlių maišus drasko šunys, katės, jaučiamas nemalonus kvapas. Susirūpinome, jog šita nešvara gali kelti grėsmę aplinkinių sveikatai. Nusprendėme veikti, paraginti vaikų nuogaštavimų, kodėl žmonės taip daro. Su vaikais parašėme ir išplatinome prašymus „Mieli Dėdės ir Tetos!“ Kruojos mikrorajono gyventojams, ragindami juos mesti šiukšles į atvažiuojančią šiukšlių mašiną. Apeliavome į jų pareigą rūpintis ne tik aplinkos švara, bet ir žmonių sveikata.

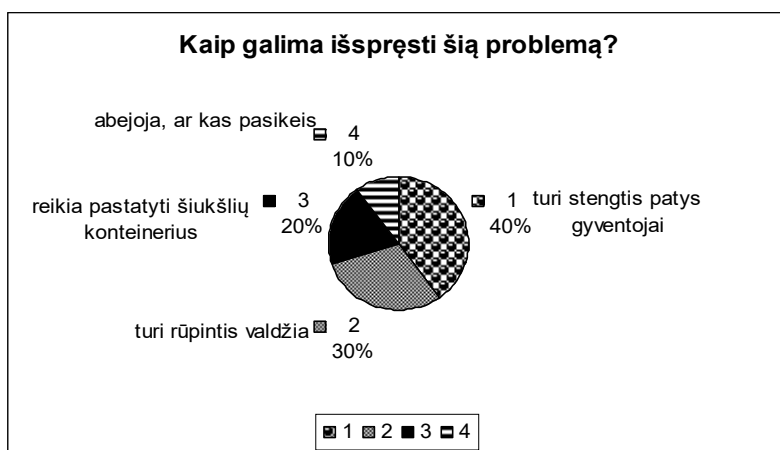
Atlikome 80 mikrorajono žmonių, gyvenančių labiausiai teršiamose vietose, apklausą. Klausėme: 1. Kodėl teršiate savo aplinką? 2. Kaip galima išspręsti šią problemą?

70% apklaustųjų visada meta šiukšles tik į šiukšlių mašiną, 20% nemano, kad teršia aplinką, tiesiog juos verčia tai daryti susiklosčiusios aplinkybės (nepato-

gus šiukšlių surinkimo mašinų atvykimo grafikas, kai žmonės būna darbe), 10% gyventojų nemato nieko blogo, nes tuos stovinčius maišus vis tiek kažkas įmeta į mašiną. Į antrąjį klausimą, kaip galima išspręsti šią problemą, atsakė taip: 60% gyventojų mano, kad tuo turi pasirūpinti miesto valdžia, 30% teigia, kad geriausia pastatyti šiukšlių surinkimo konteinerius, 10% abejoja, ar kas gali pasikeisti.

1 pav. Atsakymai į pirmą klausimą

2 pav. Atsakymai į antrą klausimą

Seminarai, projektai

Ieškodami naujų būdų ir formų visuomenei įtraukti į aktyvią aplinkosauginę veiklą, kvietėme Kruojos mikrorajono namų bendrijų atstovus, Pakruojo rajono savivaldybės ekologę, Pakruojo pirminės sveikatos priežiūros centro pirmininkę, Pakruojo rajono ekologinio švietimo centro pirmininkę, Aplinkosaugos departamento Pakruojo skyriaus direktorių, Lietuvai pagražinti draugijos pirmininkę į mū-

sų įstaigos rengiamus seminarus rajono pedagogams „Ekologija nuo mažens“, „Visuomenės ekologinės kultūros ugdymas“ ir kt. Jų metu akcentavome ne tik aplinkos švaros įtaką žmogaus sveikatai, bet ir norėjome išgirsti nuomonę apie esamą situaciją Kruojos mikrorajone. Pasidaliję savo pedagogine patirtimi, išgirdome nuomonių, kad reikia susirūpinti visuomenės ekologiniu švietimu, atsakomybės už gamtą ir patį žmogų ugdymu. Tik iniciatyvių ir geranoriškų žmonių dėka gyvenime švariai ir tvarkingai. O tokius žmones reikia ugdyti nuo pat mažens. Valdžios atstovai pažadėjo, kad greitai bus išspręsta šiukšlių surinkimo problema, pastačius kontenerius. Deja, šis procesas užtruko ilgai, iki 2008 metų. Iki to laiko mes surengėme daug aplinkos švarinimo ir gražinimo akcijų, sukūrėme projektus, kurie gavo Pakruojo miesto savivaldybės finansavimą. Projekto „Visuomenės ekologinės kultūros ugdymas“ tikslas – švietėjiškas visuomenės ekologinis darbas, formuojant palankų aplinkai elgesį kasdieniame gyvenime, ugdant ekologinį mąstymą bei kultūrą. Projekto „Grožį kurkime kartu“ tikslas – skatinti Kruojos mikrorajono bendruomenės partnerystę, kuriant ir palaikant aplinką, tinkančią poilsiui, sportui, sveikai gyvensenai.

Tradiciniai renginiai

Kiekvieną rudenį dalyvaujame Europos judriosios savaitės renginiuose. Vykdomė akciją bei platiname lankstinukus „Diena be automobilio“, ragindami įstaigos bendruomenės narius, miesto gyventojus nors vieną dieną atsisakyti automobilių, kurie labai teršia aplinką.

Jau tradicija tapo įstaigos bendruomenės ekologiniai žygiai dviračiais. Jų tikslas – propaguoti dviratį kaip ekologišką transporto priemonę bei aplankyti už miesto esančias poilsiavietes, įvertinti jų švarą ir tvarką. Dažnai tenka patiems surinkti poilsiautojų paliktas šiukšles.

Kasmet švenčiame Žemės dieną bei Aplinkos apsaugos dieną. Kviečiame dalyvauti šiuose renginiuose visus bendruomenės narius, Kruojos mikrorajono bei Pakruojo miesto institucijų atstovus. Dalyvaujame Žemės mėnesio renginiuose savo mieste.

Mūsų aplinkosauginė veikla nebūtų tokia efektyvi, jeigu atmestume šeimos vaidmenį, ugdant aktyvius mažuosius gamtos mylėtojus. Nuo tėvų priklauso, ar bus išugdytas teigiamas vaiko požiūris į aplinką.

Bendradarbiavimas su žiniasklaida

Apie savo aplinkosauginę veiklą publikuojame straipsnius spaudoje: Pakruojo rajono laikraštyje „Auksinė varpa“, Šiaulių regiono laikraštyje „Šiaulių kraštas“, respublikiniame laikraštyje „Žalioji pasaulis“.

Išvados

Supažindindami vaikus su aplinka, turime ieškoti jiems prieinamos veiklos, paremtos emociniu santykiu, žaidimais. Šioje sistemoje svarbus yra vaikų, tėvų, visuomenės aplinkosauginis švietimas bei aplinkosauginė veikla. Visa tai sudarys sąlygas formuoti teisingą vaiko ir gamtos sąveiką, atsakomybę už aplinką. Ugdydami mažųjų gamtos bičiulių aktyvumą ir iniciatyvumą, skatiname partnerystę su didesniu bendraminčiu buriu. Didžiausia laimė, kai iš vaikų lūpų girdime, kad jie pasiruošę užjausti, padėti, apginti, mylėti.

Literatūra

- Galkutė L. (1998). *Žemei reikia draugų*. Kaunas.
- Gražienė V., Rimkienė R. (1993). *Ikimokyklinio ugdymo gairės (programa tėvams ir pedagogams)*. Vilnius.
- Ikimokyklinio ugdymo programa. „Auk, vaikel!“ (2007). Pakruojis.
- Krivickienė R., Jurienė O. (2000). Ugdomoji vaikų veikla „Žaliajame takelyje“. Kn.: *Ekologija: socialinis ir pedagoginis aspektai 2000* (Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Šiauliai, p. 284–286.
- Pelėdžiuvienė I. (2000). Vaikų veikla ugdant aplinkosaugos įgūdžius. Kn.: *Ekologija: socialinis ir pedagoginis aspektai 2000* (Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Šiauliai, p. 287–290.
- Plytnikienė D. (2008). Gamtos pažinimas tyrinėjant, išbandant, atrandant. Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje-2008* (XIV nacionalinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Šiauliai, p. 93–98.
- Vilkonienė M. (2004). Pažintinės veiklos ir žaidimo elementų derinimas priešmokyklinio gamtamokslinio ugdymo procese. Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas*. Šiauliai, p. 45–48.
- Vilkonienė M., Vilkonis R. (2008). Veiksniai, ribojantys vaikų ugdymą lauke: tarptautinis kontekstas. Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje – 2008* (XIV nacionalinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Šiauliai, p. 143–148.

Summary

OPPORTUNITIES AND INITIATIVES OF PRE-SCHOOL CHILDREN TAKING CARE OF THE ENVIRONMENT

Zinaida Žvinklienė

Pakruojis Nursery School-Kindergarten „Vyturėlis“, Lithuania

The environmental education of pre-school children is based on their personal experience and their knowledge. Good conditions should be created for environmental education: for observation, experiments, games. Under the guidance of their personal experience children find the answers to the questions and make conclusions. The adults give examples of the correct behavior with the environment, they encourage children to notice the negative influence to the environment, find the reasons and solve the problems. Children observe, they arrange and clear-up the environment. Different actions take place, children take part in traditional holidays, environmental activities. Environmental knowledge is integrated into the children's activities. We have seminars and projects and share the experience with the teachers of the district, representatives of the community.

Key words: *observation, exploration, experiments, integration, actions, partnership.*